

DR. KELEMEN BÉLA

EGYSZER VOLT...LESZ-E MÉG?**AVAGY FENNTARTÁSAIM A FENNTARTHATÓSÁGGAL SZEMBEN**

Színes darazsak és tarka lepkék hada vesz körül, az augusztus végi alkony napsugarai még tartják a hőséget az ereszem alatt. A szebb napokat megért kézi hajtású gyümölcsdaráló majd méteres átmérőjű hajtókarának folyamatos mozgásban tartása jelentős fizikai teljesítményt igényel. Patakokban folyik rólam a víz, azonban a darazsak és a lepkék fittyet hányanak a verejéktől fénylő, ruhátlan felsőtestemre, a ledarált gyümölcs hús illata mámorítja őket.

Áhítatos révületemből a közeli Kárpátok felől érkező egy-egy hús szellő, no meg a kiürült garat látványa ébreszt csak föl. Újabb kosár körtét töltök a darálóba, iszom egy korty vizet, eztán tekerek tovább. Élvezem ezt a tevékenységet, az meg egyenesen spirituális borzalommal tölt el, hogy a súlyzókkal, kajaklapátokkal és jógagyakorlatokkal edzett izmaim most jól szolgálják a magas élők munkatartalommal átszőtt fenntarthatósági eszmét.

Amikor a szomszéd felkínálta a villanymotoros darálóját, egyenesen visszautasítottam. „Minél több élők munkát, Szomszéd, minél többet a termékeinkbe” – kezdtem a magyarázkodásba, de egy értetlen és lenéző mosollyal az arcán tüntetőleg tovább állt.

Még két óra tréning a darálóval, számolgattam, s gondolataim máris a tarpai Nagy-hegyen lévő gigászi körtefám körül keringtek.

A legalább százéves matuzsálem a Nagyerdőtől néhány méterre áll, rövid, vaskos törzsét két ember épp, hogy csak körbe tudja fogni. Gyümölcse gyermekökölnyi, félnemes, erőteljes viaszos jelleggel. Egy-egy jó évben akár tíz mázsányi gyümölcsöt is ad.

A bő termés láttán előző nap segítséget hívtam a szedéshez. A nyárutó vak hőségét a körtefám oltalmazó, hatalmas lombja nemhogy elviselhetővé, de egyenesen élvezhetővé tette. Ahogy a rövidre kaszált fűből szedegettük a körtéket, az erdő egy-egy hűsítő fuvallattal erősítette meg bennem a természeti-fizikai munka ősi poézis-szerű élményét. Micsoda pozitív externália, ujjongtam a gazdag termés gyűjtögetése közepette. Az Old Lady –mert így becézem az öreg körtefám – különösebb gondoskodást nem igényel. Évente kétszer-háromszor lekaszálok az alját és a lehullott vén gallyait pedig összekaparom.

És most itt ez a forró-hús nyárvégi délelőtt, telnek a kosarak, dézsák, kádak, hűsölünk a gyümölcsfa lombja alatt, miközben az erdőből balzsamos illatok terjengnek.

Aztán a varázsnak hirtelen vége lett. Először a szavak értelmét fel sem fogtam: „Vagy két évig kitelne a tűzifa a családunknak belőle, ha ez a fa a miénk lenne!”. Nézek a napszámosomra, akinek tekintete még mindig a deréknyi vastag, bemohásodott felső ágakat méricskéli. Orcája barázdáiból, mint valami rovástábláról szinte

olvasom a ki nem mondott, sóvárgó birtoklási vágyát: „...hej, bárcsak miénk lenne ez a nagy fa!”.

A kellemetlen incidens ellenére másnapra még kértem a segítségüket, hiszen a gyümölcserés az élet rendjét kényszeredetten diktálja néha. Megbeszéltük, hogy nélkülem kezdik reggel a munkát, délutánra én is kiérek majd a fához – ígértem. A másnapi kiérkezésemkor meglepetten láttam, hogy alig kandikált néhány zöld fűszál a lehullott, töménytelen mennyiségű, viaszosan fénylő sárga körték között, azonban a gyűjtődények üresen tátongtak a szomszéd diófa árnyékában. Telefonon végre megtudtam a napszámosaimtól, hogy reggel kijöttek ugyan a fához, de alighogy elkezdtek a körteszedést, a fa sűrű lombjából vadméhek csaptak le rájuk, és egy jó darabig üldözték őket a hazavezető úton is.

Old Lady, a körtefa-matuzsálem, nem tűrte a lombja alatt azokat, akik nemhogy a poézis mákonya nélkül, de egyenesen a pusztítás gondolatával kerültek a territóriumába.

Az emberi együttélés, a társadalom működési rendje folyamatosan termeli a különböző externáliákat, olyan folyamatokat, amelyek a fő emberi tevékenység mellett, mintegy melléktermékként akaratlanul kihatnak a környezetünkre és életünkre. A modernizálás és a nagyüzemi módszerek folyamatos térhódítása következtében az 1970-es évek közepétől egyre inkább negatív externáliákat eredményeznek a tevékenységeink, abból is fakadóan, hogy a túlnépesedés miatt Földünk regenerálódási képessége egyre gyengül.

Bolygónknak naponta több mint 200 000 éhes szájjal gyarapodó emberiséget kell táplálnia, miközben a szolgáltatunkban lévő erőforrások rohamosan szűkülnek. És ha az emberiség a fenntarthatóság egyik fő ideológiáját, a földművelés ősi poézisébe vetett hitét is megtagadja vagy elköptatja, menthetetlenek leszünk. A földi javakért folyó versenyt egyre nyíltabban szövi át a kapzsiság és a tudatlanság. És nem csak a nagyüzemekre és a multinacionális vállalatokra kell gondolnunk. A fogyasztói társadalom hétköznapi embere is átveszi ezt a magatartásformát, amikor fogyasztói árakban mért álracionálizmusa hipermarketekből hipermarketekbe tereli.

Mélyebb elméleti levezetések nélkül is belátható, hogy családi gazdaságok, kisgazdaságok működtetése még némi reményt adhat a helyes útra való visszatérésre, ami az egyensúlyi állapotok irányába lökhetné a társadalmakat. Ugyanakkor, bármennyire is patetikusan hangzik, ebből a folyamatból nem spórolható ki a poézisszerű élmény nép felé való hiteles közvetítése, illetve az erre való igények újbóli feltámasztása.

Sokgenerációs parasztcsaládok sarjaiból is már kikopó félben van a földművelés poézisélménye, sőt, a modern társadalom üzenete az elidegenedés-élményt erősíti. Ha te is gazdálkodásra adtad a fejed, mint apáid, akkor ne bonyolítsd az életet: csak a profitra figyelj, minden más csak sokadrangú. A nagyban való gondolkodás, a modern agrártechnológia, termelékenység sokszorozó vegyszerhasználat, a minimalizált élők munkatartalom mind-mind feltétele a földművelési másságnak.

Azoktól az egyénektől pedig egyenesen felelőtlenség elvárni az önellátásra való termelést, akiből generációs viszszafelelésben százévek óta hiányzik a termőföld művelé-

sének megtapasztalása és élménye. Naivitás azt hinni, hogy bizonyos rétegek csak úgy, termékenyvé teszik a földet, mert a markukba nyomunk némi vetőmagot, meg a kapát, miközben azokat az utolsó családi gazdaságokat is megfojtja a rendszer, akik még ezzel az östudással és őshittel rendelkeznek. Éppen a létezés-nemlétezés határán egyensúlyozó családi gazdaságok adhatnának mintát és tudást az önellátás mítoszával felzárkóztatni kívánt rétegeknek. Össztársadalmi felelősségvállalás nélkül a fenntartható életformákért való erőfeszítés teljesen hasztalan.

Mindazonáltal a családi nevelés, a köznevelés, a médián keresztüli befolyás egészen más irányba mutat.

A köztévé riportműsorában a tüsténkedő riporter öntelt mimikával konferálja fel, hogy milyen sikeres is volt a gyűjtési akciójuk az egyik rászoruló nagycsalád számára. Már mennek is bevásárolni a sokgyermekes anyukával a csillogó-villogó élelmiszer-áruházba, földöntúli ragyogás az anyuka arcán a sok szép áru láttán. A következő felvételen már láthatjuk, ahogy a háziasszony jó adag fagyasztott hasábrumplit zuhint a gyenge minőségű, fortyogó olajba, majd jönnek szépen sorba a család kedvencei, többek között az előre panírozott, sajttal és mással töltött fagyasztott készételek. Micsoda öröm és micsoda illúzió néhány napig a család számára. Közben látjuk a tévé képernyőjén, hogy a konyha tágas ablakai mögött elvadult, műveletlen kert éktelenkedik. A figyelmes tévénező észreveszi a szoba sarkában álló sparheltet, majd enyhén megrándul az egyik arcizma, amikor a háziak lelkendeznek, hogy az adománypénzből sikerült visszakötni a gázt, a fiatal édesapa meg arról panaszkodik, hogy nem tudott munkát vállalni a közeli almásban, mert nem ért a metszéshez. A sercegő hasábrumpli alatti gázlángba bámulva eszünkbe juthat, hogy metszések idején a gazdák milyen lelkesen kínálják fel ingyen a vastagabb nyeseδέkeket a családosiok számára.

Értjük, ájtott az üzenet, csak másképp, mint ahogy a tévések gondolták... Takaros kis fatöng éles aprítóbaltával, kertben természetett krumpli, kukorica, tök, a disznósólban egy mangalica, igénytelen állat, de jó sok és finom zsírja van...

Tévé! Micsoda mágikus hatalom, micsoda felelőség! Az elidegenedő, szegregálódó és elszegényedő rétegek menekülési útvonala, de legtöbbször nem a való élethez, hanem az illúziók világába.

Anyám konyhájában kedvenc főztjét, a rántott paszulylevest kanalazgatom, eközben lehetőségem van kényszeredetten belepillantani az egyik szappanoperába. Még akkor sem tudnék elmélyedni az események menetében, ha nagyon akarnám, mert a nyelvem hegyén igencsak szokatlan kozma ízt érzek. Néznék anyámra kedvesen-kérdően, de figyelmét lekötik a szereplők ármánykodásai, int is a kezével, hogy egy kicsit várjak. Jön végre a reklám, és töredelmesen bevallja, hogy a délelőtti sorozat annyira elvette a figyelmét, hogy a tűzhelyen lévő rántásról kicsit megfeledkezett. Sebaj, mondanám, de már újra peregnek az események a tévében. Én is figyelek; csillogás, gazdagság, indulatok, szenvedély, elérzékenyülések, dührohámok,

hisztériák és gyilkos ösztönök, hirtelen vágásokban. Minden olyan élesen letisztult, szinte bántóan egyszerű a jó mellé állni, a gonoszt elítélni. Nem mondom ki, csak suttogom halkán a kozmás rántott paszulylevest szürcsölgetve: érzelmi pornó!

Idáig jutottunk, a mezei paraszti munkától, a családi gazdálkodástól, a gyerekneveléstől tisztelen megöszült, szeretetreméltó parasztasszonyt is elérte a multikom-munikációs ármány. Néhány filmkocka, és már át is siklik az illúziók világába.

Valószínűleg így vagyunk mi mindannyian ezzel a modern társadalom-megfeleléssel, a szabadszellemtűréssel. Ahogy silányul a fogyasztói társadalom tömegélelmiszere, úgy silányul a tömegkultúra minősége is. A veszély leginkább abban van, hogy az elszemélytelenedő és elidegenedő tömegek egyre kevésbé tudnak ellenállni a manipulációknak – kiszolgáltatottakká és elesettekké válnak!

A leves fogytán a tényéromból, amikor újra jön a reklám. Könnyen elérhető, személyre szabott gyorsított ígér az egyik sokat szidott pénzügyi szolgáltató cég. Hogy eredményesebbek legyenek, egy Jól Ismert Tévés Személyiséget szerződtettek a hitelesség illúziójának elérésére. A Jól Ismert Tévés Személyiség pedig szemünkbe mondja, szinte szuggerálva, hogy ezt a lehetőséget nem szabad kihagyni annak, akinek gyors hitelre van szüksége. Pedig tanulmányok, újságcikkek tucatjai közlik velünk szinte naponta, hogy emberek százezrei kerültek Magyarországon a reménytelen adósság helyzetébe, jelentős részük az ilyen jellegű pénzügyi szolgáltatások miatt. Milyen csalafinta a reklám időpontja: még vissza sem zökkentek az illúzióból a valóságba a nézők, még mindig a gazdagság, a sikeresség, a csillogás talmi mámorában lebegve könnyen mondhatják maguknak: jogos igényem van nekem is ilyen jellegű javakra, pontosabban ezek morzsáira..., és már nyúlnak is a telefonért.

A kör néhány nap múlva bezárul. A Jól Ismert Tévés Személyiség könyvet jelentetett meg, amelyben tanítani való jó szándékkal leplezi le az áltudományoskodókat, a kuruzslókat, az álgyógyítókat. Hasznosnak tartanám a művet, de arra is gondolnunk kellene, hogy sokan a súlyos eladósodás, az illúzióktól sem mentes gyorsHITELEK miatt kerültek reménytelen élethelyzetekbe, és utolsó kétségbeesésükben gyógyírt keresnek lelki bajaikra a kuruzslók és álgyógyítók hűvös-homályos fogadószobáikban. Rövid tanulságként talán: nem mindenkinek kell látni az összefüggéseket, de egyeseknek kötelező!

Köznevelés, közkultúra, közmédia: a gondos parasztember a koratavaszi kertjét műveli, eközben a rádiót hallgatja. Kezében metszőolló, lábán szandál. A száraz, zörgő falevelek alól alig kandikál ki néhány vékony fűszál. Már hetek óta tart a tavaszi aszály. A rádióból sugárzott zene hanghullámaival próbálja magát vidítani, bár nem bánna, ha kényelmes nyári szandálját nehéz gumicsizmára cserélhetné – a termékenyítő tavaszi esők okán. A rádióban pörögnek a zenék, csacsogó-búgó női hang konferálgatja be a zene-számokat, szellemes megjegyzéseket fűzve hozzájuk. Majd átadja a mikrofont a hírolvasó kollégájának, aki komor hangon beszámol arról, hogy a szárazság nagy károkat okoz az agrárágazatban, termés kiesések, drasztikus élelmiszer-